

РІШЕННЯ

щодо присудження наукового ступеня кандидата політичних наук

Спеціалізована вчена рада з присудження наукового ступеня доктора наук Д 11.051.13 Донецького національного університету імені Василя Стуса МОН України прийняла рішення про присудження наукового ступеня кандидата політичних наук

БАСКАКОВІЙ АННІ СЕРГІЇВНІ

на підставі прилюдного захисту кандидатської дисертації

«Кримські питання в українсько-російських відносинах: політологічний аналіз»

у вигляді на правах рукопису

за спеціальністю **23.00.02 - політичні інститути та процеси**

«04» жовтня 2024 р., протокол №3.

Баскакова Анна Сергіївна, 1989 року народження, громадянка України.

Освіта вища: закінчила у 2013 році Київську гуманітарну академію, факультет міжнародних відносин за спеціальністю – «Міжнародні відносини» (кваліфікація – політолог-міжнародник, перекладач).

Наукові ступені та вчені звання: 2014-2019 рр. здобувачка кафедри політичних наук і права Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» зі спеціальності 23.00.02-політичні інститути та процеси.

Працює віце-консулом у Генеральному консульстві України в Барселоні Міністерства закордонних справ України з 2022 р. до теперішнього часу.

Кандидатська дисертація виконана у Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Науковий консультант - Наумкіна Світлана Михайлівна, доктор політичних наук, професор, завідувачка кафедри політичних наук і права ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Рекомендовано до захисту 27 травня 2024 р.

Здобувачка має 9 наукових публікацій за темою дисертації, з них 1 – у закордонному науковому виданні, що включено до міжнародних наукометричних баз даних (Scopus), 6 – у фахових виданнях, 2 – тези доповідей у збірках матеріалів конференцій.

Опоненти:

Ніколаєнко Наталія Олександрівна, доктор політичних наук, професор, виконуюча обов'язки завідувача кафедри національної безпеки та політичного аналізу Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова, дала позитивний відгук із зауваженнями:

1) Авторка роботи намагалася визначити та проаналізувати передумови російської агресії та анексії півострова Крим. Однак, з тексту роботи та висновків

не видно авторське розуміння поняття «анексія», яке використовується в роботі є однією із центральних категорій дисертаційного дослідження.

2) Автором роботи у тексті на с. 116 зазначається, що 2020 рік ознаменував собою продовження тенденції зниження політичного інтересу до проблематики економічного виміру відносин України з РФ, але при цьому не розкривається, яким чином це проявлялось в 2020 та 2021 роках.

3) Автор відзначає значення фактору переваги етнічної ідентичності над регіональною в рамках дослідження кримської проблеми, але не розкриває авторського визначення феномену «етнічна ідентичність», розуміння її специфічності.

4) При аналізі причин та хронології розвитку кримських питань в українсько-російській взаємодії автору варто було приділити увагу аналізу керченської кризи та її ролі в подальшій ескалації конфлікту.

Глебов Сергій Володимирович, кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, дала позитивний відгук із зауваженнями:

1) По-перше, в роботі авторка застосовує термін «гібридна війна», але не визначає його сутність, а також доречно було б навести більш детально приклади застосування гібридної війни в умовах центральної проблеми дисертаційного дослідження.

2) По-друге, в роботі авторка детально аналізує глибокі історико-політичні витoki кримської проблеми, а також важливість Криму з політичної, геостратегічної, культурної та правової позицій. Водночас робота б лише виграла, якщо б дисертантка ранжувала усі згадані передумови анексії Криму від критичних до другорядних.

3) По-третє, у роботі авторка значну увагу приділяє аналізу Стратегії деокупації та реінтеграції тимчасово окупованого Криму, яка виступає як потужна мотивація повернення Криму до складу України. На с. 170 дисертантка зазначає, що для відновлення Криму в умовах деокупації певну роль буде відігравати «Кримська платформа» та визначає її мету. Проте автору варто було більш детально розглянути особливості впровадження та ініціативи в межах «Кримської платформи».

На реферат надійшли відгуки:

1. **Відгук Анатолія Романюка**, доктора політичних наук, професора, завідувача кафедри політології Львівського національного університету імені Івана Франка

Відгук позитивний. Висловлені наступні зауваження:

Вважаю, що робота лише б виграла, якщо б автор більш детально зупинився на потенційних соціально-політичних наслідках кожного із запропонованих сценаріїв деокупації. Однак, це зауваження має рекомендаційний характер і не впливає на позитивну оцінку дослідження.

2. **Відгук Євгена Цокура**, доктора політичних наук, доцента, в.о.завідувача кафедри політології Запорізького національного університету

Відгук позитивний. Висловлені наступні зауваження:

В дисертації варто було б глибше висвітлити роль міжнародних організацій, і їх вплив на врегулювання «кримського питання». Аналіз їхньої діяльності та можливих механізмів впливу на конфлікт, на мою думку, міг би додатково посилити практичну значущість дослідження. Також в рамках інституційно-правової політики відновлення більш детально акцентувати увагу на механізмах когнітивної деокупації, оскільки цей аспект є надзвичайно важливим у контексті подальшої реінтеграції півострова.

3. **Відгук Олексія Третяка**, доктора політичних наук, професор, завідувач кафедри соціології та політичних наук Національного авіаційного університету

Відгук позитивний. Висловлені наступні зауваження:

Робота ще більше б виграла, якби автору вдалося окреслити більш конкретні та практичні рекомендації для українських дипломатів та уряду щодо майбутніх кроків у контексті реінтеграції Криму, враховуючи сучасні міжнародні політичні реалії. В цілому, висловлене зауваження запрошує автора до наукової дискусії, не применшуючи наукового та практичного значення дослідження та не впливає на його загальну позитивну оцінку.

4. **Відгук Дениса Яковлева**, доктора політичних наук, професора, декана факультету психології, політології та соціології Національного університету «Одеська юридична академія». Зауважень немає.

У дискусії взяли участь члени спеціалізованої вченої ради:

1) **Поліщук Ігор Олексійович**, доктор політичних наук, професор, професор кафедри соціології та політології Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (спеціальність в раді 23.00.02 – політичні інститути та процеси).

Без зауважень.

2) **Коч Світлана Вадимівна**, доктор політичних наук, професор, завідувач

кафедри політології Одеського національного університету імені І.І.Мечникова (спеціальність в раді 23.00.02 – політичні інститути та процеси).

Без зауважень.

3) **Ягунов Дмитро Вікторович**, доктор політичних наук, професор, професор кафедри політології та державного управління Донецького національного університету імені Василя Стуса (спеціальність в раді 23.00.02 – політичні інститути та процеси).

Без зауважень.

4) **Примуш Микола Васильович**, доктор політичних наук, професор, професор кафедри політології та державного управління Донецького національного університету імені Василя Стуса (спеціальність в раді 23.00.02 – політичні інститути та процеси).

Зауваження: Я не буду зупинятися на позитивних моментах. Хочу сказати про те, що те що пропонується дисертанткою, буде змінюватися. Невідомо, що буде завтра. Ви показали тут, яким шляхом можна вирішити це питання. Я з вами згоден. Але знайте, що це може змінитися. Як на мій погляд, то я вважаю, що ситуація Криму та України, дуже складна. Росія просто так Крим не віддасть. Тому військовим шляхом, як ви пишете у роботі, повернути буде складно. Я стою на позиції повернення Криму через дипломатію.

5) **Польовий Микола Анатолійович**, доктор політичних наук, професор, професор кафедри політології та державного управління Донецького національного університету імені Василя Стуса (спеціальність в раді 23.00.04 – політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку).

Без зауважень.

6) **Мацишина Ірина Віталіївна**, доктор політичних наук, професор, професор кафедри політології та державного управління Донецького національного університету імені Василя Стуса (спеціальність в раді 23.00.02 – політичні інститути та процеси).

Без зауважень.

7) **Шевчук Олександр Володимирович**, доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Чорноморського національного університету імені Петра Могили (спеціальність в раді 23.00.04 – політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку).

Без зауважень.

8) **Худолій Анатолій Олексійович**, доктор політичних наук, професор, професор кафедри англійської філології Національного університету «Острозька академія» (спеціальність в раді 23.00.04 – політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку).

Без зауважень.

9) **Чальцева Олена Михайлівна**, доктор політичних наук, професор, професор кафедри політології та державного управління Донецького національного університету імені Василя Стуса (спеціальність в раді 23.00.02 – політичні інститути та процеси).

Без зауважень.

При проведенні таємного голосування виявилось, що із 12 членів докторської ради, які взяли участь у голосуванні (з них 6 докторів наук за профілем дисертації), проголосували:

«За» – 12 членів ради,

«Проти» – немає.

ВИСНОВОК ДОКТОРСЬКОЇ РАДИ

У дисертації А.С.Баскакової вирішено наукові завдання відповідно до поставленої мети дослідження. Дисертація є самостійною, завершеною науково-дослідною роботою та містить обґрунтовані наукові положення, висновки та пропозиції, що є актуальними для політологічної науки і мають важливе теоретичне і практичне значення. Обрана проблематика дослідження є складовою тем науково-дослідної діяльності кафедри політичних наук і права ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» «Трансформаційний процес в Україні: основні проблеми та умови їх вирішення» (номер державної реєстрації 0109U000215) та «Сучасні виклики соціально-політичного розвитку: політико-правові та соціально-економічні виміри» (номер державної реєстрації 0120U00021).

Актуальність теми і отриманих результатів дослідження обумовлена необхідністю вивчення політичних процесів українсько-російських відносин навколо Кримського півострову після окупації росією у 2014 році, де через комплексний підхід дослідження кризи регіональної безпеки сформовано стратегії її вирішення.

Найбільш суттєві результати та ступінь їх наукової новизни.

Вперше:

– проведено комплексний аналіз вітчизняної та зарубіжної історіографії вивчення «кримських проблем» в українсько-російських відносинах зокрема, та основних проблем міждержавної взаємодії в умовах постбіполярності з урахуванням історичного контексту, загалом. Це створило фундамент для вірного розставлення акцентів та вироблення об'єктивної оцінки питань, які носять конфронтаційний характер українсько-російських відносин (с. 28 – 46);

– доведено важливість та наукову доцільність використання

інституціональної теорії дослідження «кримських проблем», теорії кримського регіоналізму, цивілізаційного напрямку дослідження історичних процесів на Кримському півострові з урахуванням геополітичної динаміки розвитку Чорноморського регіону загалом та теорії балансу сил, яка надає чітке розуміння причин створення Кримської автономії у складі незалежної України та впливу російсько-українського конфлікту на переформатування глобального балансу сил (с. 51 – 56);

- використано теоретико-концептуальний інструментарій класичної теорії регіонального комплексу безпеки для проведення більш глибокого аналізу Кримської кризи та початку російсько-української війни в умовах глобальних трансформацій світового порядку (с. 57 – 64);

- сформовано авторське бачення сценарію розвитку подій у Криму в умовах військових дій «Деокупація Криму військовим шляхом та її наслідки», в рамках якого враховано основні характеристики, ключові події, ключові гравці та індикатори реалізації сценарію (с.163-164);

- комплексно проаналізовано потенційні сценарії (загрози) («чорні лебеді») в 2024 році, а також їх ймовірність в агресії РФ проти України та визначено потенційні «чорні лебеді», що потребують уважного моніторингу та готовності до реагування на можливі кризи (с. 164 – 167).

Уточнено:

- історичні витoki кримської проблеми, а також про її важливість з геополітичної, геостратегічної та геоекономічної точок зору. В умовах геополітичних трансформацій світового порядку Крим став розмінною монетою в іграх великих акторів. Передусім йдеться про реалізацію імперських амбіцій Російської Федерації, яка шляхом анексії Криму досягла «історичної справедливості», порушивши усталений після Другої світової війни міжнародно-правовий порядок (с. 31 – 33; 42 – 43; 123 – 140);

- гіпотези про: залежність інституціоналізації регіонального простору в Криму від рівня формалізації регіональних акторів, що представляють кримську просторову спільноту та рівня формалізації суб'єктів просторової взаємодії від соціальних імперативів та моделей поведінки російськомовного та кримськотатарського населення півострову; вплив зовнішньополітичних стратегій західноєвропейських акторів щодо РФ, які ґрунтуються не на регіональних / інтеррегіональних інтересах, а винятково на національних, на поширення експансіоністських намірів Кремля та провокування подальшого загострення безпеково-політичної ситуації на Європейському континенті (с. 52 – 53; 61 – 67);

- твердження про неможливість перегляду та внесення поправок щодо територіальної цілісності України та його застосування як конституційного механізму у політико-правовому полі нашої держави (с. 97 – 99);

– запропоновано два сценарії з високою ймовірністю реалізації «позбавити російські війська баз і складів у Криму, ізолювати півострів, що змусило б їх залишити територію, дозволяючи Україні повернути Крим із мінімальними руйнуваннями» та сценарій «післявоєнні відносини між Україною та рф. (с. 153).

Набуло подальшого розвитку:

– розуміння гуманітарного аспекту кримської проблеми в українсько-російських відносинах у напрямку розширення його тлумачення, який включає не лише питання соціального захисту населення півострову, забезпечення його прав та свобод, але й проблему конфлікту цінностей, ідеологій та національно-етнічних ідентичностей. Стверджується, що кримський гуманітарний простір сьогодні – це поле для повномасштабної русифікації та витіснення українського й кримськотатарського контенту з освітнього процесу, засобів масової інформації, книговидавання, культури та мистецтва, суспільно-церковних відносин тощо (с. 120 – 140);

– ймовірні сценарії щодо статусу Криму після повномасштабного вторгнення рф до України. Відзначено, що кожен із сценаріїв може реалізуватися за певних умов. Дипломатичний сценарій вважається малоімовірним з огляду на поточну динаміку російсько-українського конфлікту; сценарій наступу ЗСУ на територію Криму передбачає військову операцію, яка є найбільш оптимістичним сценарієм (143 – 153);

– авторські рекомендації щодо когнітивної деокупації Криму. Зокрема, пропонуються механізми вирішення цього питання (правосуддя перехідного періоду), що сприятимуть дотриманню мешканцями окупованих територій законів та їхній реінтеграції до законодавчого, економічного та, в кінцевому підсумку, політичного простору України (с. 177 – 178; 182 – 183);

– пріоритетні напрямки після деокупації, в рамках якої вирішальне місце займають Стратегія когнітивної деокупації Криму та Стратегія відновлення Криму після де окупації (с. 179 – 181);

– правосуддя перехідного періоду, що сприятиме уникненню майбутніх конфліктів на території Кримського півострова та має стати ефективним механізмом в реалізації політики відновлення деокупованого Криму. Зосереджено увагу на напрямку правосуддя перехідного періоду – притягнення винних до відповідальності за злочини колабораційної діяльності (с. 172, 183 – 184).

Наведені наукові результати отримані автором самостійно на основі власного аналізу наукових джерел, нормативно-правових актів та практики їх застосування.

Ступінь достовірності наукових положень, висновків і пропозицій, що містяться у дисертації ґрунтується на комплексному аналізі інституціональних

процесів україно-російських відносин, пов'язаних із кримським питанням. Наукові положення та рекомендації є обґрунтованими і базуються на широкому узагальненні політичних процесів та правових документів, що стосується кримського регіону, а також на фундаментальних дослідженнях вчених у галузях інституціоналізму, кримського регіоналізму, геополітики та інших напрямів. Достовірність результатів дослідження підтверджується використанням загальнонаукових і спеціальних наукових методів пізнання, що забезпечили об'єктивний підхід до аналізу теми та сформувавши авторське прогнозування. Основні положення дисертації пройшли апробацію на міжнародних науково-практичних конференціях та опубліковані у наукових фахових та інших виданнях.

Теоретичне і практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що викладені положення можуть бути використані в поточній діяльності Міністерства закордонних справ України та інших державних структур з метою вироблення чіткого плану дій у відносинах між нашою державою щодо протидії діям рф в умовах повномасштабної агресії. Окремі висновки та рекомендації можуть бути корисними при веденні переговорного процесу з рф та іншими геополітичними акторами, а також при визначенні стратегії подальших дій України щодо Кримського півострову з урахуванням його статусу як тимчасово окупованої території. Деякі фрагменти було б доцільно включити у навчальний процес з історії міжнародних відносин, зовнішньої політики України, політології, всесвітньої історії тощо.

Рекомендації щодо використання результатів дослідження. Спеціалізована вчена рада вважає за доцільне рекомендувати основні теоретичні висновки і практичні рекомендації дисертації до використання: суб'єктам державного сектору, які здійснюють моніторинг по кримському регіону та розробляють стратегії деокупації; громадським організаціям, що займаються захистом прав людини на окупованих територіях; міжнародним активістам, які відстоюють права кримських татар та інших етнічних груп на території Кримського півострову; практикуючим аналітикам по кримському регіону; вищим навчальним закладам для використання у навчальному процесі.

Відповідність дисертації вимогам Порядку присудження наукових ступенів. Дисертація А.С.Баскакової за темою «Кримські питання в українсько-російських відносинах: політологічний аналіз», подана на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.02 – «політичні інститути та процеси», є самостійною, завершеною, кваліфікаційною науковою роботою, яка характеризується єдністю змісту і містить висунуті здобувачкою раніше не захищені наукові положення та обґрунтовані теоретичні результати у галузі політичної науки, що розв'язують важливі політологічні питання кримського регіону.

Результати дослідження свідчать про особистий внесок здобувачки в розвиток політології. Дисертаційна робота А.С.Баскакової за змістом і оформленням відповідає вимогам Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. №1197.

На підставі результатів таємного голосування та прийнятого висновку спеціалізована вчена рада присуджує **Баскаковій Анні Сергіївні** науковий ступінь кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.02 – політичні інститути та процеси.

Головуючий на засіданні
спеціалізованої вченої ради з
присудження наукового ступеня
доктора наук Д 11.051.13

Олена ЧАЛЬЦЕВА

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
з присудження наукового
ступеня доктора наук Д 11.051.13

Ірина МАЦИШИНА

«04» жовтня 2024